

вобитног огромног пада) скоковито повећава, иако је то очит доказ да при изјашњавању на попису улогу игра више фактора.

Књига коју смо приказали није научно дело у уобичајеном смислу речи. Њена полемичност није само научна а њени циљеви су нескривено ненаучни. Иако источносрпске Влахе аутор види као чисте Румуне, а себе као борца против њихове асимилације, ово дело је далеко од тога да буде *Kampschrift*. Реч је о обимном делу које полемиче са низом тврдњи и аутора, са јасно исказаним циљем. То није подмукло дело које под плаштом науке покушава да оствари ненаучне циљеве: Гацовић се бори „с отвореним визиром“, а његов рад својом научном тежином даје велику снагу његовим национално-политичким тежњама. Ауторова ерудиција је толика да ће јој евентуални противници тешко доскочити. Утолико је више за жаљење што Гацовић тако често свесно користи иронију, која не додаје ништа уверљивости његових тврдњи, али дело непотребно удаљава од научног дискурса. Ово је утолико више штета што ово дело својим научним квалитетима и огромним обиљем знања из више области заслужује да га читају научници разних струка – од етнолога, преко историчара до лингвиста.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Век српске голготе (1915–2015), I–III,
(тематски зборник међународног значаја), I: Историја.
Косовска Митровица: Филозофски факултет
Универзитета у Приштини, 2016, 499.

Албанска голгота (Српска голгота) у историографији подразумева повлачење српске војске и народа преко Албаније у зиму 1915/16. након офанзиве аустроугарске и немачке војске на Краљевину Србију у октобру 1915. године. Тротомни зборник *Век српске голготе* је настао као резултат рада конференције поводом стогодишњице овог догађаја која је одржана на Филозофском факултету у Косовској Митровици 18–20. септембра 2015. Учествовало је 150 на-

учних радника из десет држава. Зборник садржи радове 85 научника из седам земаља (Русије, Пољске, Италије, Бугарске, Црне Горе, Републике Српске-БиХ и Србије), што значи да нису сви радови објављени већ само они који су од рецензената оцењени као оригинални научни доприноси. Рад на зборнику завршен је 2016. када се обележавао јубилеј завршетка ове голготе.

У Предговору првог тома Урош Шуваковић, главни уредник, напомиње да зборник носи овакав назив у метафоричном смислу „само као почетни орјентир великог овогоковног страдања Срба које нажалост још увек није окончано“. Прва два тома зборника се односе директно на догађај 1915/16. године. У првој књизи *Историја* аутори се баве сагледавањем српске голготе из историјског угла, док су у другој књизи *Књижевност и језик* заступљена разматрања са књижевног (књижевно теоријског, књижевно историјског и уметничког) и лингвистичког аспекта. У трећој књизи *Друштвене науке* аутори се баве српском патњом и страдањем уопште у последњих сто година.

Прва књига обухвата 27 одабраних историографских радова домаћих и страних аутора. Део чланака у овом тому зборника посвећен је историјским околностима у Србији у време Првог светског рата. У раду Раденка Шћекића „Вијек геополитичке голготе“ износе се геополитичке промене српске државе у целом веку у којима су главну улогу имале велике силе. Први светски рат уопштено и последице које је он оставио по српску државу разматрају се у раду Марка Атлагића и Миленка Мацуре. Питањем кривице за рат бави се Радослав Гаћиновић са Института за политичке студије у раду „Наука западних сила у служби политике насиља над Србима након Версајског мировног споразума“. Интересантан рад који се односи на Рајсов допринос идентификацији криваца за рат јесте истраживање колега са Криминалистичко-полицијске академије Младена Бајагића и Иване Крстић-Мистрицеловић. Рајсом се бави и Зоран Јовановић у раду „Трагом мало знаног текста поводом откривања првог спомен обележја српским војницима страдалим у ратовима 1912–1918 у Сирогојну 1922“, текста објављеног у *Политици*, а уједно истражује и неговање српске културе сећања. Рад Црвеног крста за време окупације Србије истраживале су Адријана Грмуша и Слађана Младеновић. Питањем француске војне мисије генерала Пијарона де Мондезира, који је провео четири месеца са српском војском, од децембра 1915. до априла 1916, бави се Биљана Стојић. Стање у далматинској

јавности у јесен 1915. и њено реаговање на вести о слому Краљевине Србије, на основу штампе и стручне литературе, истражује Милан Гулић. Рад Данијеле Тешић Радовановић и Бранке Гугољи бави се спомен-обележјима подигнутим у Србији, Македонији, Грчкој, Алжиру, Тунису, Чешкој, Словачкој, Румунији и другим европским државама као колективним споменицима српским ратницима страдалим у рату 1914–1918. Занимљив рад Дејана Тубића „Тематске и естетско-стилске особености српског ратног сликарства од 1912 до 1918“ бави се феноменом ратног сликарства у српској уметности, који је подизао морал народу и војсци.

Део радова у зборнику бави се албанским питањем и стањем на Косову и Метохији у време повлачења српске војске. Поједини аутори истраживали су значајне градове на путу Голготе као што су били Косовска Митровица (радови Јована Алексића, Славише Бишевца и Саше Станојевића) и Призрен (радови Владана Виријевића и Божице Славковић). Поједини чланци баве се Косовом и Метохијом у очима страних дописника, попут Огиста Бопа (рад Ивана Башчаревића), као и домаћих савременика попут Милутина Велимировића (рад Душана Бојковића и Момира Нинковића) и Ника Петровића, војника Бачког батаљона (рад Александра Растовића и Стефана Стаменковића). Александар Стаматовић се у свом раду бави преласком војске преко Црне Горе, на основу црногорских извора, а питање црногорских планова и акција према северној Албанији 1914–1918. истражује Здравко Делетић. Саша Марковић у свом раду „Јаша Томић и 'албанско питање'“ разматра чланке радикалног првака у Аустроугарској монархији о модалитету решења тзв. арбанашког питања у српској држави. У истраживању Јоване Шаљић и Милуна Стијовића приказана је регрутација Албанаца у српску војску 1915, као и проблеми који су проистекли из ове одлуке: дезертерства и отпор.

У зборнику *Век српске голготе* страни аутори бавили су се питањем српске голготе на основу иностране грађе. Професор Стефан Анчев из Бугарске је обрадио питање места и улоге Косова и Метохије у српској политици уочи и у време Првог светског рата. Рад Јарослава Вишњакова говори о голготи према извештајима руских војних и дипломатских агената (извештаји Артамова и Трубецког) из необјављене грађе Руског државног војноисторијског архива. Елена Кострикова је написала рад, заснован на необјављеној руској архивској грађи, који показује ангажовање Русије на Балкану и њено настојање да помогне Србији. Сергеј Костриков истраживао је

заступљеност теме страдања српске армије 1915. у ондашњој најти-
ражнијој руској штампи. Истраживање Војћеха Шћепанског односи
на разматрање присуства албанске голготе у колективном сећању
српског народа.

Зборник *Век српске голготе* представља неку врсту поме-
на страдању српске војске и народа почевши од 1915/16. године.
Ми смо се у приказу бавили само првим томом зборника везаним за
историјски аспект сагледавања српске голготе. Разноврсни радови и
квалитет истраживања заинтересоваће не само стручну већ и ширу
јавност. Зборник отвара бројна питања којима се истраживачи могу
даље бавити и представља подсећање на битне моменте у Србији и
на Косову и Метохији у време Првог светског рата. Аутори припадају
различитим генерацијама и профилима, што даје различите угло-
ве сагледавања појединих тема везаних за овај догађај. Значајан је
и по томе што су страни аутори дали допринос истраживањима не-
објављених страних извора. Треба похвалити и спољни изглед збор-
ника који потврђује озбиљност и квалитет подухвата објављивања у
време јубилеја овог значајног догађаја у српској историји.

Божница СЛАВКОВИЋ

Lexikon zur Geschichte Südosteuropas,
2. erweiterte und aktualisierte Auflage,
urednici Holm Sundhaussen i Konrad Clewing.
Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2016, 1102.

Друго, проширено издање *Лексикона историје југоисточ-
не Европе* је резултат вишегодишњег рада експерата са Инсти-
тута за научно истраживање источне и југоисточне Европе у Ре-
генсбургу (IOS). Већ прво издање овог лексикона из 2004. године
је забележило велики успех и постало важан извор информација
о историји југоисточне Европе не само за стручну већ и за ширу
публику на немачком говорном подручју која се интересује за овај
регион. Лексикон је наишао на добар пријем и међу студентима
историје југоисточне Европе на универзитетима у Немачкој,
Аустрији и Швајцарској. Међутим, прво издање је имало више